

УДК 37.013.73. І.

Віталій Матвєєв

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДЛЯ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Автор статті намагається розкрити причини тих труднощів, які виникають на шляху України до утвердження її в якості самостійної, незалежної, цивілізованої держави. Такою причиною, в першу чергу, називається недостатнє виховання носія нових соціальних умов. Підкреслюється, що Україна повинна знайти свій індивідуальний шлях розвитку, і цей шлях бачиться в створенні національної системи самореалізації особистості. Автор вважає, що високий темп розвитку східних країн, в першу чергу, Китаю і Японії, обумовлений тим, що там здавна були популярні системи вдосконалення людини. Вказується, що в основі будь-якої системи самореалізації особи лежить певна ідеологія. Процес деідеологізації учбового процесу, який почався в 1985 р. разом з відмовою від марксистсько-ленінської ідеології, не сформував національну ідеологію в завершеному вигляді. Автор статті вважає, що розвиток науково-технічного прогресу повинен йти паралельно з удосконаленням самої людини. У статті розглядається роль релігії в цьому аспекті. Аналізуються чинники, які впливають на процес самореалізації особистості. Робиться висновок про необхідність введення обов'язкової учбової дисципліни під назвою "Основи самореалізації особистості" і створення відповідних кафедр для забезпечення викладання цієї дисципліни.

Ключові слова: демократизація, самореалізація особи, українська нація, релігія, язичництво, християнство, науково-технічний прогрес.

Vitaly Matveyev

ACTUALITY OF THE FORMATION OF A NATIONAL CONCEPT OF SELF-SELF-EMPLOYMENT FOR CONSOLIDATION OF UKRAINIAN SOCIETY

Abstract. The article points to the decrease in the general cultural level of the population of Ukraine, which clearly does not contribute to the consolidation of the Ukrainian nation. In the article the author tries to discover the reasons for the difficulties that arise on the way of Ukraine to establish it as an independent, separate, civilized nation. First of all, the problem is the insufficient education of the bearer of new social conditions. At the same time, it is stressed that Ukraine must find its own individual path of development and this way is seen in the creation of a national system for self-realization of the individual. The author believes that the high rate of development of the eastern countries, primarily China and Japan, is due to the fact that in these countries since ancient times human development systems have been popular. Without this system of self-realization of personality, it is difficult to solve the nation's health problem, even if to improve medical services. It is pointed out that at the heart of any system of personal self-realization lies a certain ideology, as a system of views, mentality and corresponding institutions. The process of de-ideologization of the educational process, which began in 1985, together with the rejection of the Marxist-Leninist ideology, did not form a national ideology. The work of Ukrainian authors on this issue is analyzed. It is pointed out that during the time of the Soviet power the self-realization of man was considered basically as a shock work for the good of the Motherland. At the same time, the problem of development of individual abilities of man remained on the sidelines. The author of the article believes that the development of scientific and technological progress must go hand in hand with the improvement of man himself. The article examines the role of religion in this aspect and the problem of the relationship between paganism and Christianity in Ukraine throughout the millennial history. It is pointed out that the problem of two-faiths played a negative role in the history of Ukraine. The reasons why Christianity failed to fully realize its potential are considered. The factors that influence the process of self-realization are analyzed. It is concluded that it is necessary to introduce a compulsory educational discipline called "Fundamentals of Self-Realization of the Personality" and the creation of relevant departments at a high professional level to ensure the teaching of this discipline.

Key words: democratization, self-realization of personality, the Ukrainian nation, religion, paganism, Christianity, scientific and technical progress.

На даний момент не важко побачити падіння загальнокультурного рівня населення нашої держави, що явно не сприяє процесу консолідації української нації. В чому ж причина такого негативного явища? Незважаючи на те, що визначень поняття «культура» існує більше чотирьохсот, все ж в основі цього терміну лежить процес виділення людини з природи, тобто виховання, розвиток людини. Тому можна взяти на себе сміливість стверджувати, що в основі будь-якої культури лежить певна система самореалізації особистості, яка власне, й повинна піднімати нас над тваринним началом. До речі, зараз ми можемо спостерігати підйом в розвитку східних країн – Китаю,

Японії, які відповідно займають друге і третє місце в розвитку світової економіки, причому в Китаю є цілком реальні перспективи обігнати Америку і вийти на перше місце. На наш погляд це визначається в першу чергу тим, що там були завжди популярними системи самореалізації особистості (даосизм, конфуціанство, дзен-буддизм, синтоїзм).

В основі будь-якої системи самореалізації особистості лежить відповідна ідеологія, як система поглядів, умонастроїв, концепцій, теорій та відповідних їм інститутів. Як відомо, після проголошення перебудови на квітневому пленумі ЦК КПРС в 1985 р. почався процес деідеологізації навчального процесу. На наш погляд, якщо під

ідеологією розуміти лише ідеологію марксизму-ленінізму, то процес деідеологізації потрібно сприймати позитивно, але якщо – деідеологізацію взагалі, то це може породжувати ті негативні процеси, які ми спостерігаємо зараз, тобто веде до деградації суспільства. Тому логічно припустити, що відсутність державної ідеології ніколи не дозволить нам побудувати процвітаючу державу, а відсутність у людей світогляду, який повинен характеризуватися системністю, науковістю, патріотизмом, гуманістичною спрямованістю та ще багатьма позитивними моментами не дозволить їм стати повноцінними громадянами нашої держави.

Вже в давньоіндійській філософії було розроблене поняття дгарми, яке мало велику кількість значень, одним з котрих було означення шляху, по якому повинна була пройти кожна конкретна людина. Вважалося, що кожна людина приходить в цей світ не випадково, вищими силами їй дається певне місце народження, певна роль, яку вона повинна зіграти, шлях по якому вона повинна пройти, щоб реалізувати себе як особистість. Якщо людина йде правильним шляхом, слідує своїй дгармі, вона досягає успіху. Якщо ж вона йде чужим шляхом, то навіть якщо вона виконує дані обов'язки бездоганно, вона все рівно порушує світову гармонію і втрачає від цього в першу чергу сама, не може повністю реалізувати себе як особистість. Подібна ідея міститься в конфуціанстві в концепції чжен-мін (виправлення імен). Конфуцій закликав: „Хай батько буде батьком, син – сином, імператор – імператором”, тобто хай все в цьому світі хаосу і безладу займе своє місце. Подібну думку розвивав і наш вітчизняний філософ Григорій Савович Сковорода в концепції „сородної праці”, де вказував, що кожна людина повинна знайти своє місце в житті і виконувати свої обов'язки бездоганно і з насолодою, лише тоді вона буде щасливою.

Повертаючись до індійської філософії, треба зазначити, що там зазвичай вважалося, що індивідуальна дгарма людини впливається в колективну дгарму свого народу, тобто не лише кожна людина, але й народ в цілому повинен слідувати своєму власному шляху, а не чужому, яким би принадним він не видавався. Ця концепція здається вельми актуальною у наш час, коли Україна прагне ввійти в європейське співтовариство так чітко і не виробивши свого власного шляху, що, вочевидь, гальмує процес консолідації нашої нації.

Як відомо, сучасні європейські країни в свій час в більшості випадків являли собою провінції Римської імперії, тобто менталітет європейця багато років формувався під впливом римського права, функціонуванням муніципалітетів, адміністративної системи тощо, що відповідно вимагало логічного раціонального мислення, тому не дарма схоластика займала таке важливе місце в освітній системі середньовічної Європи. Для українського ж менталітету характерними рисами, як вказують вітчизняні науковці, є кордоцентризм (пізнання через

серце), антеїзм (зв'язок з матінкою-землею) та екзистенціалізм (загострене переживання свого власного буття). Отже, прийняття стандартного європейського шляху замість формування свого власного неодмінно повинно привести до того, що Україна буде втрачати свою автентичність і самостійність. Таким чином, можна зробити висновок, що перед нашою країною стоїть нагальна проблема формування національної концепції розвитку паралельно з національною концепцією самореалізації особистості.

Відсутність цілісної системи самореалізації особистості на державному рівні, на наш погляд, є одним із чинників, що створюють досить загрозливу демографічну ситуацію в нашій країні. Кількість населення постійно зменшується. Нас вже не 52 мільйона, як це було в 1993 році, а набагато менше і становить 42 451 761 осіб [10]. Зменшується тривалість життя, що визначається, в першу чергу, тими стресовими ситуаціями, в яких знаходяться українці. Як відзначають спеціалісти, в нашій країні на даний час не на досить високому рівні розвинута культура здорового способу життя [4]. Але здоровий спосіб життя, очевидно, є всього лише підвалиною самореалізації людини. Тому філософське осмислення проблеми розвитку людини в нашому суспільстві є нагальною проблемою.

Цікавість до людини як об'єкта дослідження, яку ми можемо спостерігати в усьому світі сьогодні, викликана, очевидно, ще однією причиною. Захоплення науково-технічним прогресом, який перекинув на плечі машин низку фізичних і навіть інтелектуальних завдань, виконання котрих потребувало від людини розвитку її вмінь, здібностей, можливостей, на деякий час відсувало проблему вдосконалення особистості на задній план.

На сьогодні в процесі технічного розвитку цивілізації людина об'єктивує, опредметнює, виводить зовні свої особисті психофізіологічні якості, передаючи свої споконвічно людські функції техніці. Така тенденція веде до зростання відчуженості людини від природи, оскільки встановлення над останньою влади технократії посилює опосередкованість спілкування з нею і, навіть, до певної міри створює ілюзію можливості ігнорувати природні та космічні закони, породжуючи серед широких мас населення психологію споживацтва.

Одним із завдань науки в усі часи було також створення адекватної картини світу, яка б слугувала для людини орієнтиром в її повсякденній життєдіяльності та в пошуках шляхів її духовного, морального та фізичного самовдосконалення. Окрім того, треба враховувати той факт, що новітні відкриття, які формують сучасну картину світу, для свого осягнення вимагають зовсім іншого гносеологічного підходу, ніж у попередні епохи, де в центрі стояла людина в усій повноті її зв'язків з Природою, Суспільством, Космосом.

З тих пір, як існує наука, різні її галузі так чи інакше торкалися проблеми вивчення людини. Кожна конкретна наука розглядала людину зі своєї позиції, пропонувала свої моделі людини. В той же час людство завжди мало потребу осягнути людину як багатогранну цілісність, але вирішення цієї проблеми було в більшості випадків прерогативою містико-релігійних систем (наскільки близькими до істини були ці системи – це вже інше питання). З позицій науки ця проблема так і залишилась не вирішеною до сих пір, процес формування інтегративно-цілісної концепції людини поки що далекий від завершення і це особливо гостро відчувається саме зараз. Отже, проблема розвитку суспільства в поєднанні з проблемою розвитку людини або іншими словами проблемою самореалізації на даний момент являється однією з кардинальних проблем сучасності, що потребує ґрунтовного вивчення.

Протягом історії розвитку людства, особливо з початку ХХ ст., маємо різноманітні спроби створення наукового інтегративного людинознавства. Можна згадати філософську антропологію М. Шелера та Тейяра де Шардена. У сучасній російській науці плідними є роботи Б.Г. Ананьєва та І.Т. Фролова. У сучасній українській філософії на основі світоглядно-антропологічної школи, яку запропонував В. Шинкарук, маємо екзистенційну антропологію (В. Бичко, В. Табачковський). У контексті ідеї розвитку людини досить цікавим є проект метаантропології, який запропонував Н. Хамітов [8]. При дослідженні проблеми самореалізації особистості доцільно розглядати як базові праці таких українських вчених як В.П. Андрущенко, М.О. Булатов, Л.В. Губерський, А.М. Єрмоленко, С.Б. Кримський, А.М. Лой, М. Михальченко, І.Ф. Надольний, В.Г. Табачковський, Г. Шалашенко та ін. Методологічно плідними можуть бути також роботи таких українських авторів як Л.Н. Гармаш, А.М. Єфремов, Є.А. Іваненко, В.І. Коцюбинський, С.А. Крилова, І.О. Мартинюк, М.М. Михайлов, В.І. Муляр, Т.Б. Нечипоренко, Б.Д. Паригін, О.Н. Рубан, Л.В. Сохань, В.О. Тихонович, З.І. Файнбург, А.К. Чаплигін, І.В. Чорноморденко, О.В. Шишкін та ін., які за останні роки безпосередньо торкаються проблеми самореалізації людини. Певний внесок зробив і автор даної статті, опублікувавши монографію під назвою «Самореалізація особистості: досвід індуїзму та християнства» [6] та захистивши по цій проблемі докторську дисертацію. Починаючи з 90-х років стали з'являтися підручники та посібники з людинознавства та проблем розвитку людини [1,3, 9 та ін.]. В той же час тенденція до зменшення аудиторних годин не сприяє розвитку як академічної освіти, так і відкриттю нових курсів, зокрема, в галузі людинознавства, хоча потреба в них є. Як на думку автора статті, така потреба є надзвичайно актуальною.

Підкреслюючи актуальність цієї проблеми, також необхідно вказати на той факт, що, не зважаючи на досить велику кількість літератури, де висвітлюються аспекти самореалізації особистості,

до сих пір не існує ні єдиної концепції самореалізації особистості, ні єдиної методологічної бази для визначення даного поняття; більш того, сам термін «самореалізація» до недавнього часу був відсутнім у вітчизняній довідковій літературі, так само, як і в довідковій літературі країн СНД. Однією зі спроб заповнити цю лаку є стаття автора у співавторстві з Н. Хамітовим «Самореалізація особистості» в словнику з філософської антропології, де самореалізація особистості розглядається в першу чергу як «найповніше розкриття здібностей, талантів і потенцій особи у фізичному, моральному, інтелектуальному, душевному і духовному аспектах» [7, с. 319].

На сьогодні є необхідність також у проведенні більш детального аналізу чинників, що впливають на процес самореалізації особистості, серед яких можна виділити біологічні, екологічні, мовні та інші, що пов'язані з внутрішнім світом людини. Логічно в цьому руслі розглянути докладніше ціннісні орієнтації людини на початку ХХІ століття. Однією з найважливіших умов розвитку людини, її самореалізації в сучасному світі виступає суспільна узгодженість, досягнення якої неможливе без морального зростання людства.

Крім всього вищезазначеного, очевидно, розробка проблеми самореалізації в Україні, повинна орієнтуватись на національний характер. Це може бути забезпечено шляхом змістовного розгляду таких проблем, як: національне духовно-культурне відродження нації в контексті історичного досвіду, теорії генезису української нації, що повинно виховувати відповідно національну гідність, свідомість та високі моральні ідеали.

Науково-теоретичне дослідження даного кола проблем неодмінно повинно бути підпорядкованим цілеспрямованому втіленню в життя української ідеї державотворення, національної консолідації народу України і національної злагоди як провідних ідейних доміант цивілізованого розвитку суспільства.

Дана наукова діяльність також повинна бути спрямована на відродження, збереження та зміцнення традицій українського народу, на подолання комплексу власної меншовартості та існуючого ідеологічного вакууму, на згуртування, об'єднання людей, досягнення єдності поколінь, етносів, націй і народностей, що проживають в Україні та є її повноправними суб'єктами. Вона також повинна формувати повагу до людини, людства, народу, нації і держави, культури і моралі, повагу до батьків, до сім'ї і громадян, влади і загальнонародних святинь. Ці дослідження повинні базуватися на ґрунтовному оволодінні системою знань про сутність людини, природи, суспільства, їхньому способі існування, про закономірності, тенденції та перспективи соціального поступу як людства в цілому, так і українського суспільства особливо, на визнанні цінності кожної людини, свободи її індивідуального вибору, захисту права особистості

на власний спосіб самореалізації за умов її соціальної та етичної значущості.

Ми живемо в час, який можна назвати епохою плюралізму, де наука вже не може сприйматися як система знань, яка претендує на абсолютну істину. Існують також системи самореалізації особистості поза науковою системою знань (в першу чергу релігія), які також мають право на існування.

Зараз в роботах провідних наукових спеціалістів в галузі релігієзнавства Церква розглядається як сила, що здатна до моральної стабілізації та оздоровлення суспільства, як Церква-вихователька. Дійсно, релігія, церква на протязі всього свого існування відігравали надзвичайно велику роль в житті людства. Виникнувши на зорі людства, релігія була покликана в першу чергу виконувати суто практичні функції, першою з яких є виховання визначеного, найбільш доцільного за певних умов життя, типу особистості та гармонізація відносин людина – світ в найбільш широкому плані. Іншими словами, мова йде про те, що саме релігія, або точніше релігії різних народів, пропонували перші концепції самореалізації особистості і вдосконалення суспільства.

Кінець XIX ст. – перша половина XX ст. позначені претензією на домінуючу роль раціоналізму. Але вже починаючи з 60-х років XX століття, з руху контркультури, започаткованого молодими бунтівниками в Америці, спостерігається підйом релігійної свідомості, тяжіння до містично-образного осягнення світу. Однією з причин цього явища є те, що в наш час кожна конкретна наука розглядає світ та людину в ньому крізь призму своїх понять і категорій, тому до сих пір в науковій картині світу переважає мозаїчність, а не цілісність. Релігія ж завжди претендувала на універсальну картину світу, яка відображала не лише світ земний, матеріальний, але й світ надчутливий, трансцендентальний, потойбічний, намагалася відповісти на найважливіші питання, які виникали у людства, щоб скерувати його розвиток в певному напрямку, який повинен був привести до звільнення, спасіння, вічного блаженства.

Крім того, треба враховувати той факт, що новітні відкриття, які формують сучасну картину світу, для свого осягнення вимагають зовсім іншого гносеологічного підходу, ніж попередні епохи. Власне вже І. Кант в епоху пістету перед наукою і людським розумом спустив науковців з небес на землю, вказавши на обмежений характер науки, котра здатна пізнавати лише явища, а не „речі в собі”, тобто те, що стоїть за цими явищами. Таким чином в наш час стає все більш зрозумілим, що людству потрібний новий гуманістичний світогляд, в центрі якого буде стояти людина як духовна істота у всій її повноті зв'язків з Природою, Суспільством, Космосом. Необхідно визнати, що такий світогляд має багато спільного з містико-релігійним світоглядом, оскільки сам термін *religio* означає буквально „поновлення зв'язку” людини як духовної істоти з Богом, Абсолютом. Недарма зараз у працях провідних

наукових спеціалістів у галузі релігієзнавства Церква розглядається як сила, що здатна до моральної стабілізації та оздоровлення суспільства, як Церква-вихователька [2, с. 6].

Новий світогляд повинен формуватися паралельно з новим методом пізнання, де не останнє місце відігравала б інтуїція та евристичне мислення. Віру ж, на погляд автора, можна розглядати не лише як віру в щось, що не піддається логічному осмисленню, але й певний психологічний стан, в котрому віруючий намагається пізнати істину невербальним шляхом, за допомогою прозріння, просвілення.

Цілком логічно виникає запитання, яким чином релігійний чинник, релігійна свідомість впливали на розвиток менталітету нашого народу протягом його історичного розвитку. Культура праукраїнців, як і в більшості прадавніх народів, була землеробською, тому визначалася природно-космічними циклами. Нічого дивного немає в тому, що наші предки, які цілковито залежали від природи, намагалися встановити з останньою максимально гармонійні стосунки, розвиваючи тим самим свою екологічну свідомість. Досліджуючи календар наших пращурів, можна зрозуміти їхні світоглядні засади, філософію життя, яка реалізувалася через систему свят, обрядів, звичаїв.

Введення християнства на Київській Русі породило проблему феномену двовір'я. І ці протиріччя в нашій свідомості, без сумніву, породжували протиріччя та негарзди в реальному житті нашого народу. В першу чергу це привело до руйнування або спотворення прадавнього календаря. До речі, цікавим є той факт, що космічно-природні уявлення праукраїнців цілком узгоджувалися з концепцією про визначальну дію стихій (вогню, землі, металу, води, дерева), яку зустрічаємо в давньоіндійській, давньокитайській, давньогрецькій філософії. Ця концепція, як відомо, зараз реалізується в гомеопатії, рефлексотерапії, астрології та ін.

Землеробські та світоглядні язичницькі свята, які сакралізували життя наших предків, вносячи в нього вищий сенс єдності з вищими природними силами були замінені на християнські, які переважно визначалися вшануванням різноманітних мучеників і мучениць, котрі, як правило, нічого спільного з українським народом не мали. Це вело до відчуження нашого народу від природи, породження внутрішніх і зовнішніх протиріч, втрати відчуття сенсу буття, а головне своєї власної автентичності.

Звичайно, автор далекий від думки, що введення християнства на Київській Русі є свого роду помилкою історії, і що християнство взагалі не спроможне вказати сенсоважливі орієнтири для нашого народу. Зародившись майже дві тисячі років тому, християнство на той час мало фактично універсальну систему виховання і вдосконалення особистості, виступаючи з ідеєю „обожнення”, тобто перетворення людини звичайної в людину

богоподібну, на що вказував автор статті в своїх інших публікаціях ще майже двадцять років тому назад [Див. 5, с. 226 - 232].

Ставши ж офіційною римською релігією, християнство стало залежним від світської влади, причому особливо це проявилось в східній частині Римської імперії, тобто там, де в свій час особливого розвитку отримали саме містико-філософські засади християнства.

Значних втрат християнство зазнало і при запровадженні його на Київській Русі, чому сприяла низка причин, повне розкриття яких не дозволяє зробити обсяг статті. Тому, на думку автора, православ'я, яке має глибинні можливості вказати шлях до самореалізації та вдосконалення суспільства, на терені нашої країни утверджувалося в основному за допомогою обрядовості, впливаючи на емоції віруючих, причому часто не переводячи ці емоції в переконання. Східна ж релігійно-філософська думка завжди підкреслювала надзвичайну важливість вміння володіти собою, без чого неможливий розвиток і становлення особистості. Тому не дивно, що така в значній мірі препарована та задогматизована система християнства викликала невдоволення різних верств населення, особливо інтелігенції, оскільки не могла задовольнити її духовних пошуків. Це проявилось зокрема в творчості нашого українського філософа Григорія Сковороди, широкі погляди котрого явно не вписувалися у вузькі рамки офіційного богослов'я. Саме такий стан речей, тобто значна втрата авторитету православної церкви, переведення нею релігійної сутності на догматичний та обрядовий рівень, і дозволив, без сумніву, проголосити в свій час Радянський Союз країною масового атеїзму. Зараз відбувається процес відродження релігійності в суспільстві. Але цей процес супроводжується великими труднощами. В першу чергу тут можна спостерігати процес боротьби християнства і примітивної язичницької ідеології. Автор статті підкреслює *примітивної*, тому що переконаний, що язичництво, яке сповідували наші предки було вельми розвинутою релігійною системою. Воно акцент робило в першу чергу на вихованні та самореалізації особистості. Але якщо ця розвинута система на даний час багато в чому втрачена, то примітивне язичництво продовжує жити в нас на рівні підсвідомості, часто приводячи до негативних результатів. Іншими словами, якщо християнство завжди тяжіло до законності, до рівності, до смиренності, то язичництво в своєму примітивному варіанті завжди сакралізувало культ сили. Тому в історії нашого суспільства завжди шанували царів-деспотів, пізніше революціонерів, зараз неабиякий авторитет мають злочинці в законі, тобто люди, моральні якості котрих дозволяли їм без особливої поваги ставитися до будь-якої законності і всього, що з нею пов'язано.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема створення національної концепції

самореалізації особистості із залученням релігійного чинника та відродженням його глибинного потенціалу сприяло б процесу духовного оновлення і вдосконаленню нашого суспільства та становлення України в якості суверенної держави.

В якості висновків пропонуються наступні **пропозиції**:

1. Виходячи з того, що без створення національної концепції самореалізації особистості подолати кризу в українському суспільстві буде практично неможливо, пропонується почати вести роботу в напрямку створення спеціального **Інституту людини**, куди були б залучені провідні фахівці (філософи, психологи, релігієзнавці, культурологи, українознавці, педагоги, представники медицини, в тому числі нетрадиційної тощо).

2. Основною темою дослідження даного інституту повинна стати **проблема формування національної концепції самореалізації особистості**.

3. Необхідно створити **спеціальний фонд**, за рахунок якого б здійснювалися дослідження в даній галузі, проводилися міжнародні конференції, виплачувалися гранти і стипендії для аспірантів і докторантів, видавалася б відповідна література.

4. Першим етапом дослідження в цій галузі повинно стати **створення спецкурсу**, котрий мав би не тільки теоретичну, але й практичну спрямованість, і міг застосовуватися у вищих та середніх навчальних закладах.

5. Подальші дослідження в даній галузі повинні привести до створення спеціального предмету, який міг би, наприклад, отримати назву **основи самореалізації особистості**.

6. Створити відповідні кафедри **людиназнавства (філософської антропології, основ самореалізації особистості)** спочатку в провідних університетах і академіях України, а потім в усіх вищих навчальних закладах, де даний предмет викладався б на високому теоретичному і практичному рівні.

1. Арцішевський Р.А. Світ і людина: пробний підруч. для 8 кл. / Р.А. Арцішевський. - К.: Освіта, 1992. - 208 с.

2. Бондаренко В. Духовно-моральний потенціал Церкви і шляхи посилення його впливу на українське суспільство / В. Бондаренко // Актуальні питання соціально значущої діяльності церков і релігійних організацій в Україні. – Київ, 2004. - С. 4 - 6.

3. Людина і світ: підручник для учнів серед. загальноосвітніх шкіл, середніх спец. та проф.-техн. навчальних закладів / Л. В. Губерський, А. О. Приятельчук, В. П. Андрущенко [та ін.]; за ред. Л. В. Губерського, А. О. Приятельчука. – К.: Укр. Центр духовної культури, 1999. – 512 с.

4. Демографічний рух // День, № 183, 12 жовтня 2004 р.

5. Матвеев В.О. Езотеричний потенціал християнства в контексті самореалізації особистості / В.О. Матвеев // Практична філософія. - 2001. - №1. - С. 226 – 232.

6. Матвеев В.О. Самореалізація особистості: досвід індуїзму та християнства: монографія / В.О. Матвеев. – Н.: «Аспект-Поліграф», 2010. – 339 с.

7. Матвеев В.А, Хамитов Н.В. Самореализация личности / В.А. Матвеев, Н.В. Хамитов // Философская антропология: словарь / под ред. д. филос. н., проф. Н. Хамитова. - К.: КНТ, 2011. - С. 319 - 320.

8. Хамитов Н. Философия человека: От метафизики к метаантропологии / Н.В. Хамитов: Ника-Центр; Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2002. – 334 с.

9. Хамітов, Н. Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж. Навчальний посібник. / Н. Хамітов, Л. Гармаш, С. Крилова.– К. Наукова думка. 2002. - 272 с.

10. ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ 2017. - [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://sylnaukraina.com.ua/novini/chiselnist-naseleennyakraїni-2017.html>.

References:

1. Artsishevskiy R.A. 1992. Svit I lyudina: probnyi pldruch. dlya 8 kl. [The world and man: test subroutine. for 8 cl.].K. Osvita. 208 s. (in Ukr).

2. Bondarenko V. 2004. Duhovno-moralniyi potentsial Tserkvi I shlyahi posilennya yogo vplivu na ukraїnske suspilstvo. [Spiritual and moral potential of the Church and ways to strengthen its influence on Ukrainian society] // Aktualni pitannya sotsialno znachuschoyi dlyalnosti tserkov I religyinih organizatsiy v Ukraїni. KiYiv. S. 4-6 (in Ukr).

3. 1999. Lyudina I svit : pldruchnik dlya uchniv sered. zagalnoosvitnih shkll, serednih spets. ta prof.-

tehn. navchalnih zakladiv [Man and the world: a textbook for students among. general schools, secondary specialist. and Prof. Tech. educational institutions]./ L. V. Guberskiy, A. O. Priyatelchuk, V. P. Andruschenko [ta In.] ; za red. L. V. Guberskogo, A. O. Priyatelchuka. K. Ukr. Tsentru duhovnoyi kulturi. 512 s. (in Ukr).

4. 2004. Demografichniy ruh. [Demografichniy ruh]. Article. Den, № 183, 12 zhovtnya. (in Ukr).

5. Matveev V.O. 2001. Ezoterichniyi potentsial hristiyanstva v kontekstl samoreallzatsiyi osobistostl. [Esoteric potential of Christianity in the context of self-realization of personality]. Article. Praktichna fillosofiya. № 1. S. 226 - 232. (in Ukr).

6. Matveev V. O. 2010. Samoreallzatsiya osobistostl: dosvid Induizmu ta hristiyanstva: monografiya. [Self-realization of an individual: the experience of Hinduism and Christianity: monograph]. N. «Aspekt-Pollgraf». 339 s. (in Ukr).

7. Matveev V.A. 2011. Samorealizatsiya lichnosti. [Self-realization of personality]. Fillosfskaya antropologiya: slovar / pod red. doktora fillosfskih nauk, professora N.Hamitova. K.: KNT. S.319-320. (in Rus).

8. Hamitov N. 2002. Fillosfiya cheloveka: Ot metafiziki k metaantropologii. [Philosophy of man: From metaphysics to meta-anthropology]. Nika-Tsentru. Institut obschegumanitarniyih issledovaniy. 334 s. (in Rus).

9. Hamitov, N. Garmash L., Krilova S. 2002. Istorlya fillosfiyi. Problema lyudini ta yiYi mezh. Navchalniy poslbnik. [History of Philosophy. The problem of man and its boundaries. Tutorial]. K. Naukova dumka. 272 s. (in Ukr).

10. CHISELNIST NASELENNYA UKRAYINI. 2017. Silna UkraYina. Article. Retrieved from URL (in Ukr).

УДК 94 (477) : 323.1

Тетяна Мацьків

ПОСТКОЛОНІАЛІЗМ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВПЛИВ РАДЯНСЬКОГО МИНУЛОГО НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Анотація. Аналізується явище постколоніалізму та його український вимір. Поняття «постколоніалізм» є розповсюдженим у західній термінології, натомість в українській науковій думці такий термін застосовується не часто. Пояснюється, чому епоха СРСР була колоніальною, а також специфіку постколоніалізму в Україні з проголошенням незалежності. З'ясовується, за яких умов розпад старої системи та створення самостійної держави не завжди сприймались однозначно в нашому суспільстві. Виділяються ті сфери суспільного простору в Україні, де колоніальний фактор мав найбільший ефект. Автор виокремлює поняття «історичної політики» як такої, що є проблемною у соціумі. Пояснюється специфіка політики українських президентів, та їхні стратегії репрезентації радянського періоду у суспільному просторі, особливо на сучасному етапі, зокрема прийняття декомунізаційних законів. Розглядається явище «ленінопаду» та його ідейне значення. Окрім того авторка виділяє сфери мови та культури як такі, що відображають вплив радянського колоніалізму на сучасну свідомість українців. Наводяться дані соціологічних опитувань, здійснених у 2016 році, щоб пояснити фактор орієнтації поколінь на сприйняття минулого. Результати цих опитувань по вікових категоріях показують, що молодь загалом не відчуває прив'язаності до радянського минулого. У висновках зазначено, що українство повинно само створювати механізми адекватного розуміння радянського минулого, не відкидаючи позитивний досвід балтійського регіону чи країн центральної Європи.

Ключові слова: постколоніалізм, ідентичність, українська нація, Україна, СРСР.